

ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Wydział Prawa Kanonicznego
33-100 Tarnów, Plac Ojca Świętego Jana Pawła II nr 1

O C E N A

rozprawy doktorskiej z prawa kanonicznego:

„Godziwe utrzymanie prezbiterów diecezjalnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku i polskiego ustawodawstwa partykularnego”, Lublin 2019, s. 311, napisanej przez ks. mgr. lic. Pawła Lewandowskiego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Instytucie Prawa Kanonicznego, w ramach seminarium naukowego z kościelnego prawa publicznego i konstytucyjnego, pod kierunkiem ks. prof. KUL dra hab. Mirosława Sitarza i dr Anny Słowikowskiej (promotora pomocniczego), w odpowiedzi na decyzję Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL podjętą uchwałą z dnia 19 lutego 2019 roku

1. Ogólna prezentacja rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa doktorska to systematyczna, współczesna, refleksja prawna, w oparciu o teksty źródłowe, tj. w oparciu przede wszystkim o Kodeks prawa kanonicznego z roku 1983 oraz polskie ustawodawstwo partykularne, na temat godziwego utrzymania księży diecezjalnych. Naukowa refleksja niewątpliwie ważna oraz potrzebna, tym bardziej, że pragnie ona ukazać relacje pomiędzy powszechnym prawem kodeksowym a rozwojem ustawodawstwa partykularnego w Kościele w Polsce w czasach nam współczesnych, które również w obranym przedmiocie badawczym stawiają trudne wyzwania oraz nowe oczekiwania przed wspólnotą Kościoła. Trzeba rysujące się problemy dostrzec, poddać analizie oraz zaproponować konkretne rozwiązania. Takie są równocześnie zadanie każdej i poważnej refleksji naukowej, a wydaje się, że Doktorant, między innymi, z taki intencjami podszedł do prowadzonych badań, które uzasadnił w sposób następujący: „Głównymi powodami podjęcia tematu godziwego utrzymania prezbiterów diecezjalnych według Kodeksu

Prawa Kanonicznego z 1983 r. i polskiego ustawodawstwa partykularnego jest jego wielka aktualność, a także brak całościowego opracowania zagadnienia w literaturze krajowej i zagranicznej” (s. 13).

Prezentowana praca doktorska, którą cechuje dokładny wydruk i duża staranność edytorska, ma następujący układ:

- Spis treści (s. 2-5),
- Wykaz Skrótów (s. 6-10),
- Wstęp (s. 11-15),

- Trzy rozdziały (s. 16-232), które ukazują następujące problemy badawcze: rozdział pierwszy – „Teologiczno-prawne podstawy prawa do godziwego utrzymania prezbiterów” (s. 16-80), rozdział drugi – „Godziwe utrzymanie prezbiterów diecezjalnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983” (s. 81-150), i rozdział trzeci – „Godziwe utrzymanie prezbiterów diecezjalnych według polskiego ustawodawstwa partykularnego” (s. 151-232). Jak widać nie rysuje się tutaj znacząca dysproporcja w długości pomiędzy poszczególnymi rozdziałami rozprawy doktorskiej, stąd też należy wyciągnąć wniosek, że praca zostało dobrze zaplanowana,

- Zakończenie (s. 233-240),
- Aneks (s. 241-247),

- Bibliografia (s. 248-309), która – będąc bardzo obszerna, gdyż obejmuje aż sześćdziesiąt dwie strony – ma następujący podział wewnętrzny: źródła prawa (przy podziale wewnętrznym: 1. źródła prawa powszechnego, 2. źródła prawa partykularnego, 3. źródła prawa polskiego), oraz literatura (polska i obcojęzyczna),

- Summary (310n).

W czterostronicowym Wstępie do rozprawy doktorskiej, merytorycznie jak najbardziej poprawnym, Doktorant, wychodząc od problemu godziwej zapłaty w wypowiedziach Biskupów Rzymskich (przywołuje nauczanie: Leona XIII, Piusa XI, Jana XXIII oraz Jana Pawła II), w doktrynie Soboru Watykańskiego II oraz Katechizmie Kościoła Katolickiego, uzasadnił wybór problematyki badawczej, jej

cel, oraz wskazał tezę dysertacji doktorskiej: „prawo do godziwego utrzymania jest zawarte w katalogu praw podstawowych należnych każdemu człowiekowi. Dlatego przysługuje ono również prezbiterom diecezjalnym, aby mogli właściwie wypełniać swoje powołania” (s. 12). W dalszej części prezentowanego wprowadzenia do recenzowanego doktoratu, należy uwypuklić także i to, że ks. Paweł Lewandowski wskazał na jej aktualność, w tym na „lukę badawczą”, omówił źródła pracy, jej strukturę oraz wskazał jaką metodą naukową będzie się posługiwał: „Dysertacja zostanie przygotowana przede wszystkim przy użyciu metody dogmatyczno-prawnej, mającej na celu egzegezę, syntezę i systematykę zebranych źródeł prawa i literatury. Pomocniczo zostaną wykorzystane także metody: teologiczno-prawna i historyczno-prawna, które odpowiednio pomogą zrozumieć teologiczne uzasadnienie analizowanych norm prawnych oraz konieczność ich rozwoju w historii prawa kanonicznego” (s. 15). Zacytowane zdanie jest zarazem konkluzją Wstępu i merytorycznie bardzo kompetentnie wprowadza do lektury tekstu zasadniczego, ze wskazaniem na głębie normy prawnej Kościoła. Trzeba zatem dopowiedzieć, że jest to skondensowane, kompletne, rzetelne oraz kompletne wprowadzenie do recenzowanego doktoratu.

Rozdział pierwszy – „Teologiczno-prawne podstawy prawa do godziwego utrzymania prezbiterów” (s. 16-80) – należy uznać za rozdział wprowadzający do prowadzonych badań. Doktorant we wprowadzeniu do rozdziału na s. 16 napisał: „W rozdziale pierwszym zostaną wyjaśnione podstawowe pojęcia, których zrozumienie jest niezbędne do prowadzenia dalszej analizy zagadnienia godziwego utrzymania prezbiterów diecezjalnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz polskiego ustawodawstwa partykularnego”. Sukcesywnie w trzech punktach została omówiona następująca problematyka: 1. Pojęcie „prezbiter diecezjalny” oraz „godziwe utrzymanie”, przy czym Doktorant najpierw ukazał pojęcie „prezbitera” w ujęciu biblijno-patrystycznym oraz teologiczno-kanonicznym, aby przejść do wyjaśnienia jak należy rozumieć pojęcie „prezbiter diecezjalny”. W drugiej części tego punktu wyjaśnił pojęcie „godziwego utrzymania” opierając się, przede

wszystkim, na terminologii kodeksowej; 2. Teologiczne podstawy prawa do godziwego utrzymania prezbiterów zostały ukazane poprzez odwołania do Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu oraz wypowiedzi Ojców Kościoła i starożytnych pisarzy chrześcijańskich; oraz 3. Prawne podstawy prawa do godziwego utrzymania prezbiterów, na który składa się analiza ustawodawstwo do kodyfikacji z roku 1917, Kodeksu pio-benedyktyńskiego, doktryny Soboru Watykańskiego II i posoborowych aktów wykonawczych, do których – błędnie – zaliczył zebranie Synodu Biskupów z roku 1971; należało tę instytucję wyodrębnić a nie umieszczać między posoborowymi dokumentami „*Ecclesiae Sanctae*” i „*Ecclesiae imago*”. Czwarty punkt rozdziału pierwszego to jego podsumowanie, które zostało zawarte w dwudziestu wnioskach. Jak łatwo się zorientować, jest to rozdział nie tylko o charakterze wprowadzającym ale jest on doktrynalnie i treściowo bardzo bogaty i wymagał niewątpliwie włożenia sporego wysiłku intelektualnego. Niewątpliwie przy jego redakcji, Doktorant, mógł się sporo nauczyć wgryzając się w historyczny rozwój nauki Kościoła oraz jego instytucji. Jest to bardzo ważny fundament do dalszych badań, zrobiony w sposób właściwy i rzetelny. Przy okazji można zauważyć, że wiele współczesnych prac pomija wielowiekową doktrynę Kościoła, tego błędu nie popełnił Doktorant a włożony trud badawczy należy już w tym miejscu recenzji dostrzec i pochwalić.

Rozdział drugi – „Godziwe utrzymanie prezbiterów diecezjalnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983” (s. 81-150) – to analiza obowiązującego kodeksowego prawa powszechnego. W rozdziale zostały wyodrębnione oraz przedstawione następujące zagadnienia: 1. Podmioty zobligowane do godziwego utrzymania prezbitera, czyli wierni oraz biskup diecezjalny i podmiot uprawniony do korzystania z analizowanego zobowiązania, czyli prezbiter inkardynowany lub pełniący czasowo służbę na rzecz Kościoła partykularnego. Należy podkreślić w tym punkcie wskazanie na źródła normy kodeksowej (zob. np. s. 84, 106, 136), czyli Doktorant w swoich badaniach nie pominął ważnego etapu wypracowywania współczesnych norm kodeksowych; 2. Realizacja prawa do godziwego utrzymania.

Punkt ten został stosunkowo obszernie rozbudowany poprzez wyodrębnienie szczególnie w drugiej jego części bardzo konkretnych tematów szczegółowych, tworzących różnorodne aspekty analizowanego zagadnienia; 3. Ochrona i obrona prawa do godziwego utrzymania. Rozdział kończy Podsumowanie (punkt nr 4 rozdziału), na które składa się osiemnaście szczegółowych, niekiedy bardzo konkretnych oraz praktycznych wniosków (jak np. na s. 150 nr 15: „W poszczególnych diecezjach powinna istnieć specjalna instytucja, gromadząca dobra i ofiary przeznaczone na utrzymanie duchownych...”).

Rozdział trzeci – „Godziwe utrzymanie prezbiterów diecezjalnych według polskiego ustawodawstwa partykularnego” (s. 151-232) – to równoległa do wcześniejszych rozważań analiza polskiego prawa partykularnego. Rozdział ten, jeżeli chodzi o jego cztery punkty główne, zachował strukturę rozdziału wcześniejszego, natomiast szczególnie w punkcie drugim pojawiły się nowe zagadnienia, takie jak np.: rozliczanie oraz przeznaczenie ofiar binacyjnych oraz trynacyjnych, rozliczanie ofiar mszalnych, ofiary kolędowe, ofiary wypominkowe, pełna lub częściowa wspólnota dóbr, które niewątpliwie pozostają w kompetencji ustawodawczej legislatora partykularnego. Rozdział, zgodnie z przyjętą metodą pracy, kończy Podsumowanie, które tworzy dwadzieścia szczegółowych wniosków. W ostatnim (nr 20) czytamy interesującą konkluzję: „Prezbiterom diecezjalnym przysługuje legalna ochrona i obrona prawa do godziwego utrzymania. Ustawodawcy partykularni zasadniczo normują wyłącznie sytuacje odnoszące się do utraty urzędu kościelnego po osiągnięciu wieku określonego prawem lub na skutek rezygnacji. Nie wydają natomiast dyspozycji regulujących problem zabezpieczenia prawa do godziwego utrzymania przy utracie urzędu kościelnego po upływie wyznaczonego czasu, na skutek przeniesienia, usunięcia czy pozbawienia, jak również zagadnienia obrony prawa do godziwego utrzymania. W materii tej należy więc kierować się dyspozycjami ustawodawcy powszechnego” (s. 231n).

Korpus pracy kończy Zakończenie, które jest nie tylko długie (liczy aż osiem stron), ale jest przede wszystkim interesujące, gdyż zawarte są w nim bardzo

konkretne oraz ważne postulaty *de lege lata* i *de lege ferenda*. W sumie są to dwadzieścia cztery bardzo dobre wnioski z przeprowadzonych badań, które Doktorant postawił nie tylko kompetentnie ale również odważnie. Jest to niewątpliwie twórczy, patrzący w przyszłość, ważny element rozprawy doktorskiej, w którym Doktorant „postuluje”, „apeluje”, czy też „negatywnie ocenia” (s. 236 – nr 9: „Należy postulować unormowanie tej kwestii i skonkretyzowanie przypadków ...” oraz „Należy apelować o bardzo pilne unormowanie tej ważnej i delikatnej materii.”), 237 – nr 12: „Należy postulować powołanie komisji w ramach konferencji biskupów ...”, 240 – nr 21: „Poważnym zarzutem jest normowanie określonej materii drogą instrukcji lub regulaminu...”). W swoich propozycjach jest zatem bardzo praktyczny oraz konkretny, czyli swoje konkluzje dostosował do obrazu pontyfikatu papieża Franciszka, który w zaproponowanych Kościołowi, licznych rozwiązaniach prawnych, jest bardzo praktyczny i konkretny. Przykładowo Doktorant na s. 235 w nr. 5 wylicza elementy, które tworzą „godziwe utrzymanie”, czy też sukcesywnie na s. 238 pisze na temat zasadności odpowiedzialnej i perspektywicznie podejmowanej działalności gospodarczej i inwestycyjnej przez Kościół, czy też na s. 239: „jako pilne należy uważać opracowanie w każdej diecezji szczegółowych rozwiązań, które odpowiednio zabezpieczyłyby prawo duchownych do godziwego utrzymania w sytuacji usunięcia lub pozbawienia urzędu kościelnego”.

2. Ocena merytoryczno-formalna

Recenzowana rozprawa doktorska, której walor został już wcześniej dostrzeżony w parcjalnych pozytywnych ocenach, jest interesującym oraz wieloaspektowym studium kanonicznym. Doktorant swoje badania prawa kodeksowego oraz polskiego partykularnego prawa partykularnego potraktował jak najbardziej odpowiedzialnie i kompetentnie. W szczególności na podkreślenie zasługuje dobrze napisany „Wstęp”, dokładne i poprawne pod względem merytoryczno-formalnym zredagowane wprowadzenia oraz podsumowania, w formie bardzo konkretnych wypunktowań, poszczególnych rozdziałów pracy. Wskazane wprowadzenia do poszczególnych rozdziałów sprawiają, że mamy do czynienia z

jednym nurtem dobrze prowadzonej myśli, przykładowo na początku drugiego rozdziału czytamy: „Przeprowadzona w rozdziale pierwszym analiza pojęć prezbitera i godziwego utrzymania oraz teologicznych i prawnych podstaw do godziwego utrzymania prezbiterów prowadzi do podjęcia problemu godziwego utrzymania prezbiterów diecezjalnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” (s. 81, zob. także s. 151). Pod względem metodologicznym praca jest jak najbardziej solidnym opracowaniem. W dalszej kolejności należałoby podkreślić, iż układ pracy jest jasny, przejrzysty, logiczny oraz spójny, poszczególne wypowiedzi Autora są dobrze udokumentowane, podobnie język rozprawy jest jasny i precyzyjny oraz naukowy, zastosowane słownictwo jest jak najbardziej fachowe. Trzeba także podkreślić dokładność sporządzenia przypisów w pracy oraz ich dużą liczbę.

Naturalnie można znaleźć w pracy także drobne mankamenty, które jednak w żadnym wypadku, nie podważają jej dużego waloru naukowego. Oto niektóre z nich:

- Doktorant na s. 13 napisał: „Polskie ustawodawstwo partykularne znajduje się nie tylko w uchwałach synodalnych, ale jest przede wszystkim rozproszone w pismach urzędowych poszczególnych diecezji”. Mamy tutaj do czynienia z zastosowaniem pewnego skrótu myślowego. Owszem pierwsza część zdania jest jak najbardziej poprawna, gdyż rzeczywiście prawo partykularne znajduje się w uchwałach synodów, ale w drugiej części lepiej było napisać, że prawo to także znajduje się np. w dekretach poszczególnych biskupów diecezjalnych, czyli w konkretnych postanowieniach podmiotów ustawodawczych, opublikowanych w pismach urzędowych poszczególnych diecezji (zob. także Zakończenie, s. 240, nr 22),

- Tytuł Dekretu Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych na s. 241 został nieprawidłowo przetłumaczony. Tytuł oryginalny ma następujące brzemienie: **Decretum de recursu super congruentia inter legem particularem et normam codiciale**m, i został następująco przetłumaczony przez Doktoranta: „**Dekret o zgodności prawa partykularnego z prawem powszechnym, dotyczącej funduszu utrzymania duchowieństwa**”. Otóż w tytule dekretu Dykasterii Watykańskiej jest

mowa wyraźnie o normie kodeksowej a nie o normie powszechnej, oraz tytuł dekretu nic nie mówi, że dotyczy on funduszu utrzymania duchowieństwa. Jest to zatem bardziej interpretacja niż tłumaczenie dokonane przez Doktoranta, owszem norma kodeksowa jest normą powszechną ale oryginalny tytuł mówi o normie kodeksowej,

- cieszę się, że Doktorant zacytował aż czternaście moich publikacji, ale nie zacytował jednej i to istotnej dla przedmiotu rozprawy doktorskiej, gdyż publikacja ta dotyczy wprost godziwego utrzymania prezbitera (T. Rozkrut, *Uposażenie prezbitera według Kodeksu Prawa Kanonicznego i prawa cywilnego*, „Dobry Pasterz”, 27 (2002) 104-109).

Nie ulega wątpliwości, że recenzowana praca jest całościowym oraz aktualnym studium; może być postrzegana jako kompetentna pomoc dla osób zajmujących się analizowaną problematyką w życiu codziennym Kościoła w Polsce, w szczególności dla prawodawcy partykularnego, stąd też należy zasugerować jej szybkie opublikowanie.

3. Wniosek

Recenzowana rozprawa doktorska z prawa kanonicznego charakteryzuje się poprawnym poziomem badań naukowych; jest interesującym oraz wyczerpującym studium kanonicznym tak pod względem merytorycznym jak i metodologicznym, opartym na Magisterium Kościoła, jego prawie tak powszechnym jak i partykularnym, i w pełni spełnia wymogi rozprawy doktorskiej z zakresu dyscypliny naukowej prawa kanonicznego. Całościowa zatem ocena rozprawy doktorskiej jest jak najbardziej pozytywna.

Konkludując, stawiam wniosek do Przesaświetnej Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II o kontynuowanie rozpoczętego przewodu doktorskiego ks. mgra lic. Pawła Lewandowskiego.

/ks. Tomasz Rozkrut/

Tarnów, dnia 4 marca 2019 roku